

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleisiä huomioita

Kansalaisopistojen liitto pitää myönteisenä hallituksen tavoitetta tukea nuorten siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen ja madaltaa aloituskynnystä. Opintosetelikokeilu voi lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tarjota joustavan tavan tutustua korkeakouluopintoihin.

Esitetty toteutustapa kuitenkin heikentää vapaan sivistystyön roolia, alueellista saavutettavuutta ja koulutusjärjestelmän toimivuutta. Ilman saavutettavaa verkostoa hyödyt kasautuvat helposti niille, joilla on jo valmiit mahdollisuudet hankkia tietoa ja opiskella joustavasti, esimerkiksi verkossa. Esityksessä ei myöskään riittävästi arvioida vaikutuksia vapaan sivistystyön rahoitukselliseen kestävytyteen.

2. Esityksen vaikutuksista kansalaisopistoihin

Esityksen mukaan vapaan sivistystyön oppilaitosten tietojärjestelmät eivät kokeilun alkaessa ole yhteensopivia Opin.fi-palvelun kanssa. Käytännössä nuoret eivät voi käyttää opintoseteliä kansalaisopistojen toteuttamiin avoimiin korkeakouluopintoihin. Rajaus kaventaa vaihtoehtoja, heikentää alueellista tasa-arvoa ja sivuuttaa kansalaisopistojen roolin korkeakouluopintovalmiuksien tukijana sekä paikallisena ohjauksen ja neuvonnan toimijana, erityisesti nivelvaiheissa.

Kun opintoseteli koskee vain Opin.fi:n kautta toteutettuja opintoja, kansalaisopistojen maksullisten avoimien korkeakouluopintojen kysyntä voi laskea. Tämä voi supistaa tarjontaa ja heikentää korkeakouluopetuksen jatkuvuutta paikkakunnilla, joissa kansalaisopisto on sen ainoa toteuttaja.

Esityksessä on myös huomioitava kansalaisopistojen hallinnollinen työ (tiedotus, kurssinhallinta, neuvonta ja asiakaspalvelu). Opintoseleliin tulisi liittää ohjauspalvelut, jotka auttavat opiskelijoita hahmottamaan alojen sisältöjä ja valitsemaan tarkoituksenmukaiset opinnot. Kansalaisopistojen vahvuuksia ovat yksilöohjaus, infotilaisuudet sekä oppiainekohtainen ryhmäohjaus ja reflektointi, jotka tukevat erityisesti nuoria ja opintojen etenemistä turvallisessa ympäristössä. Koska korkeakoulut toteuttavat paljon opintoja vain verkossa, paikallinen ryhmämuotoinen tuki voi puuttua, eikä tätä ole esitysluonnoksessa huomioitu. Lisäksi on todennäköistä, etteivät nuoret ole valmiita maksamaan erikseen opintoryhmäohjauksesta.

3. Alueellisen saavutettavuuden näkökulmasta

Kansalaisopistot muodostavat Suomen laajimman oppilaitosverkoston ja toimivat kaikissa kunnissa. Monilla paikkakunnilla kansalaisopistojen kautta toteutettu avoin korkeakouluopetus on ollut ainoa realistinen väylä korkeakouluopintoihin.

Jos opintoseleli käy vain korkeakoulujen omiin toteutuksiin, saavutettavuus heikkenee etenkin pienissä kunnissa ja harvaan asutuilla alueilla. Nuoret ohjautuvat etäopintoihin ilman paikallista tukea, ja alueelliset erot voivat kasvaa, mikä on ristiriidassa opintoselelikokeilun yhdenvertaisuustavoitteiden kanssa.

4. Keskeisiä muutostarpeita kansalaisopistojen näkökulmasta

On varmistettava, että vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestelmät voidaan liittää Opin.fi-palveluun kokeilun aikana tai erityisjärjestelyin (esim. korkeakoulun kautta) ilman kohtuuttomia teknisiä tai taloudellisia vaatimuksia. Kokeilun aikana tulisi valmistella pysyvä ratkaisu, joka yhdistää korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön osaamisen ja turvaa saavutettavat koulutuspolut koko kohderyhmälle.

Esitykseen tulisi lisätä mahdollisuus, että korkeakoulut toteuttavat ohjausta yhteistyössä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa. Kansalaisopistot ovat tärkeitä erityisesti tukea tarvitseville oppijoille sekä alueilla, joissa korkeakoululla ei ole fyysistä läsnäoloa.

Lakiin tai perusteluihin tulee sisällyttää velvoite seurata ja arvioida opintoselelikokeilun vaikutuksia alueelliseen saavutettavuuteen, vapaan sivistystyön opintotarjonnan muutoksiin sekä opiskelijoiden siirtymiin opintoselelikokeiluun.

Esitystä tulee täydentää analyysillä maksuttoman avoimen korkeakouluopetuksen vaikutuksista vapaan sivistystyön rahoitusperustaan. Selkeä ja ennakoitava rahoitusmalli kaikille toimijoille on edellytys tavoitteiden saavuttamiselle sekä laadukkaiden ja saavutettavien opintojen tarjoamiselle. Opintotutkimuksen aikana tulee seurata myös vapaan sivistystyön Tulevaisuustyöryhmän työtä ja mahdollisia uusia rahoituslinjauksia. Nykyisessä tilanteessa ei ole tarkoituksenmukaista, että samansisältöistä avointa korkeakouluopetusta järjestetään vapaassa sivistystyössä kolmella eri hinnalla.

Kansalaisopistojen liitto tukee opintotutkimuksen tavoitteita, mutta esitetty toimeenpanomalli rajaa vapaan sivistystyön ulkopuolelle tavalla, joka kaventaa yhdenvertaisia mahdollisuuksia, heikentää alueellista saavutettavuutta, sivuuttaa kansalaisopistojen ohjaus- ja tukiroolin sekä voi heikentää vapaan sivistystyön toimintaedellytyksiä.

Nuottanen Jaana
Kansalaisopistojen liitto KoL